

ژنا کورد و ..

ببازا رامیاری و

رفشنبیرک

هیقی دار هروری

ژنا کورد وهکی بژگوژکه کا نه خیف بوویه ، لی بهه زارا ببازا خوو خونیا خویا کری به ئافا بژگوژین لدویف خو ، هر وهکی نه می دبیین کو ژنا کورد یا هافچرخ یا گه شو خیف بوویه و پتر بیهن و رهوش و جوانیا خو دی پیش چاف که ت و به لاف که ت . رامانا فا ریزکین بورین نه که نه وه کوژنا کورد یا دخه وونه هشیار بو ، نه خیر ... لی فندهک ئاستهنگا چاف لی تاری کرپون و پی لبر به رزه کرن ... کو دیلو بن دهستا مالا خوبو .

لی دسر فا ته په سهری و ئاستهنگارا که لهک ژنین کورد ریکین بری ئاستهنگ برنیه و ده پایین بری که فو زفروکک شه قاندينه و قهستا هیقی بین خویین سهره راز کری به و چ چارا نه کوتی به .. مابوچی به ؟ ! ببازا من بی هیقی به ! ، نه خیر .. به لکو پیشکه فتن و که هه شتتا مرزاو هیقی بین نه مرئامانجا و ابو

ژنا کورد وهکی هه می ژنین جیهانی توره و ژینه کا سهره رازو ناله کی نه مر بی دته فنی بیروکا کوردیدا راجاندی و ددی هر که سه کیدا ئاها می بین بو خو داناین و دهنگی خو بی کری به حهیرانوکا سهر نه زمانی هر که سه کی ژمه ، به لی نه برهنگه کی به رفره ه .

ژنا کورد ژ میزه وهره پیکا هونه ری و توره بی و رامیاری کرتی به و لبره ، ژ میزه وهره ویزی دهست دایه ره واله کرنا باغی ژینا خو ژ دپو ده حلو زیوانا ، ژ میزه وهره به ری خو دایه ئاسمانی و هیقی بین بلند لپیشی یا خو داناین .

ژنا کورد فیایا توره و ئه فینداری و وهلاتی و سروشتی بی به ، لی هر وهکی مه خویا کری دریزکین سهریدا کو

، ههروهکی دیروکا مه ژمهرا خویا کری . ژفا ؛ چهپسهخانې نه قیبو مه ستوره خانو میهره بان و زیرین و چه زینه و گه له کین دی . هر چه نده فه له کئی خودابویی و که پا خو ئی بلند کربوو ، پرویبارا که ئو زفروک لبر گه می بین وا فه دان و پیک ئی بسونه په سارو نه فرازی و ده حل و در ، ئی دسه رفتی چه ندیرا وهکی مه خویا کری ناسته نگ پاشفه هالدان و ته رفتی خودهست ژئی نه بهردان و فه چنی و یافه دچنیت .

دیسا مشه ژنین کورد هه نه کو چو پوژ ناچن دیوانا خو لدهف مه نه گریدهن ، وهکی ، خه جی و زینی و شرنیی و له علیخانې و عیشه شانی و زوله یخانی و گه له کین دی .. کو نغیژو پوژی و خارن و فه خارنا وا بزاف و خه بات و نه فبنداری و هیفی بوون .

بفی پهنگی ژنین کورد که فنری بوو بین هاوچه رخ په وال کرو ده رگه هنی پامیاری و تورهیی و جفاکی و تاد .... بو فه کره . ژبه رفتی چه ندی من بزاف کر کو تشته کی ژبازاف و ژنیا هه نده کاژی دانمه پیش چافین هه می خاندنه فایین کورد .

« قی بیینی »

- 1- ژلایی روشنبریغه ته ئی دی به حسی هوزانفانا کورد که یین .
- 2- ئه و ژیده رین من پیته دایه هنی شیوهیی نفیسینی من به رفره هورونتر کرینه .
- 3- جهی داخی په کوسالا بون و مرنا که له کا ژفا ژنین کورد دیار نه کرینه ، هنده کاژی یان سالا بونا وا یانژی سالا مرنا وا .

ژنا کورد و هوزان :

هوزان نیلهامه که خودای کانیکا وی دناف ده ولکین مه ژئی بی مروفیدا دانایه ژژن و میرا ئی نه بپهنگه کی تقایی ، ژنا کورد ژئی باره کا بهرکه فتی یا ژفی کانی بی هه ی .
ژنا کورد هوزان یا راچاندی لسره هه می لایین ، لسره ژنا بی پشکک و ماف ، لسره ژاری بی ، دیلی بی ، ناواهی و بن دهستی و خه می و زورداری و نه فیننی و تاد ....
ژخویایایه کو گپرو گرفت و ژان و نازارین ژنی پشکه کن

ژگپرو گرفت و ژان و نازارین ملله تی ، نه فجا ژنا کورد نه یا بی باربو ژخه مو ئیشاو خه فه تی بی ، بوهارا ویژی که فی بین به رفتی خو پیدادا بوو پاییزی زوی مالا خود کیشانی . ژبه رفتی چه ندی ژنا کورد هه ر دگل هه بوونا خودهست دایه نفیسینا و فه هاندنا هوزانا لسره بارو کاودانین^۳ تیدا دژی یا . ئی نه و که لیفتن خو لژنا کورد کری به خودان و ری دایی کو هزرو بییرین خو دوزین خو بپهنگه کی تقایی بکه ته گوهارئی گوئی مه ، دزورن ، ئی نه م دشین کورت بکه یین ئبه فین خاری ؛ باری جفاکی و کوپوری و پامیاری و زانیاری به بهه می لاوتایین خوفه .
نه فجا ژنا کورد چو لایین ژنئی نه هیلاینه دافه کک ژئی نه کیشایه ته شیکاخو ، چونکی هه روهکی مه خویا کری نه وژی یا بزافی دکه ت بهه می شیانا خو کو راستی بی بکه ته پارزنیکی خو راستی بی ژئی بدهت .

هه ر چه نده ژنین کوردین هوزانفان دکمین ، ئی مشه نافو دهنگی یا خویا هه ی ، چونکی هوزانا خویا فه هاندی پوی بپوی ، لسره نپکه هه کی رندو کاریگه رو په یفتن بساناهمی و دویر ژگری و هسکاتی ئی ، هه ر چه نده هنده ک په یفتن بیانی تیکه لی هوزانین خو کرینه .

دیروکا مه مشه ژنین کورد بین بهه داینه نیاسین کو برستنا ته شیکا هوزانا نافو دهنگی یا وا یا به لاف بوی ، نه فه ژئی هنده ک ژئی :

میهره بان خاتوینا بهرواری^۴ :-

کچا مه لا حوسه نیی بهرواری ژووری به « دنالیه را سالین (1858 - 1905) ی زیا ژیای^۴ . ئانکو دسه دی هه ژیدیدا ، دتولازی یا خودا که له کا رندو ژیهاتی بوو . خاندنه فواو هوزانفانه کا نه به جه بوو ، که له کا بکیر هاتی بوو بو نه خشاو ته فن کرنی و وینه چیکرنی . هه می لایکین ژنئی و نه فیننی بی دخه یا لا ویدا وهکی پرویبارین سر نه خشه کی لبر چافا په وال بیون .

ژ بهر زیره کی و چه لهنگی و جانی یا وی که له ک مروفا فیا بخازن و بو خو بینن ، ئی بزافا وا نه دگه هه شته چو دوماهی یا ، چونکی میهره بانئی که له ک چه ز ژپسمامی خود دکر . پوژه کی میری نامیدی بی خاست و بابی ویژی بفی چه ندی رازی ببو ، (جهی داخی به نافه پروکا فی چپروکی نزانین) ، دبین بهره بانئی

هوڙانهك ڦه ڙانهك ڦه هاندو بو ميري ڦريڪر ، ٿينا ميري ٺه و هيفي
 ڙهر دلي خواهيت ، چونڪي زاني ڪو ڪه ڙ ٺيڪه دي ڊڪت .
 ميهره بانئي هوڙان ڦه هاندنيه پوي پروي ب په يڻين
 بساهي ڪو مروڦ لي گيرو نه بيت و زوي تي بگه هيت . ٺه ڦه ڙي
 نمونه ڪا هوڙانين وي ڀه ، ٺه وه يا بو ميري ٺاميد يي مزيڪري :

ٺه ڙ ڇ بيڙم ڇ به يانڪم !
 ڪي بحالي من ڊڙان ؟
 مه خفيانا ٺاشڪرا ڪم
 ٺاه ڙڦي ڊهر دي گران
 ٺاه ڙدهست عه شقي و ٺه فينا
 ڪه فتيمه تازي و شينا
 ڪي دي ساخڪهت ڦان پرينا ؟
 ڇو ڙدل سه ڙ ناخو ڙان

ڊهر ڊهڪي زوري گرانه
 عه ڦلو هوش من ڇو نه مانه
 مام په پيڪ و پي خودان
 ڪي دي ڀه ٺه ڦ ڇ ڙه من ؟

من نه ما سه برو ڦه راره
 دل ڙمن بو پاره پاره
 ڊوزه ڦي پر ٺارو ماره
 له و ڙمن چون ههست و ڙان

ڊوو دلا به ڪ ڊوو ڪه بانڊن
 ڙه ڪمه ته بينه په ڦانڊن
 ٺايه تا عشقي بخانڊن
 ٺابيت هه ڙرح و به يان

لڊويمه يي ڊبيڙيت :
 عشق نڙانين ڪه ڊاهي
 عشق نڙانين پاشاهي
 شوعله ڪه ڙنورا ٺيلاهي
 هه روهشڪو روحو په وان

ڪه ڙينه :

ٺافي وي « ڙينه ب » ه ڪڇا شينخ عه ڊڊولڪه ريمي شينخ
 ٺه ڪمه دي ڀه ، ڙنا ڪه جي مه لا عه ڊڊولڪه ريمي جه لي ڙاده ڀه ،
 لباڙيري « ڪويه » يا هاتي ڀه ڊونيائي . ڪڇه ڪا ڪورد په روهرو
 ڊهست هه لبرو ، خاندنه ڦايه ڪا ڙيره و تي ڪه هه شتي بوو .
 هوڙانفانه ڪا شاره ڙابو . هوڙانا خو ڊقالبه ڪي پٺيڪو و جاندا
 ڦه هاندي ڀه .

ل سالآ « 1330 » ميري وي ڇو به ر ڊلوفانيا خودي ، ڦي
 مرنئي ڪاره ڪي مه زن ڪره سه ر ههست و هڙرو پيرين وي .
 ٺه ڦه ڙي نمونه ڪه ڙ هوڙانين وي ڪو يا بمرنا ميري خو چيڪري :
 ڊبيڙيت :

ٺه ي په فيقاني شه ريعهت بين بڪن ڪريان و شين
 ڪه يڦه بو ٺه و قطبي ڪامل ڪوچي ڪرد بو ڙير ڙه مين

***

ڪه يڦه بو ٺه و ڪوهي عرفان و ڊليلي ڙاهي ڪه ق
 پيشه و اي ٺه هل محبت ٺه و « رئيس العاشقين »

***

ٺه و چراغي خانه داني علم فانوسي خودا
 طالب ي راهي خوداوو ناصبي اعلامي دين

***

وه ڪ جه بابي ڪه ق تعالي مه رجه باي فه رموو له وي
 روو له رووي ڪردو له ڊونيائي ڪردو داعي آخري

***

« إرجعي عبدي إني ، فرموی موشتاقم به تو
« هذه جنات عدن فادخلوها خالدین ،

***

نولدویمای نی دبیزیت :

هر ، چه زینه ، بهس بسوتی سوتنت بی فایدهیه
بگره صبری به لکو ماجوری له جمله ی صابیرین .

****

چه یران خانما نه فچه وانى :-

کچا که ریم خانى دونه لی به ، ل باژیری (نه خچه وان) ی ل
وه لاتى قه وقازی ژ دایک بوویه . ژینا خو یا ل « ئورمی نی »
بری به سر ، که له کا دست هل وزاناو شاره زابو ، دسته کی
بالا هه بو دنقیسینا هوزانیدا بزمانی دایکی وزمانی فارسی ..
جهی داخی به چو هوزانین وی بین بزمانی دایکی قه هاندین
فدهست مه را نه که هه شتینه ، لی نه قه نمونه کا هوزانین وی به
بزمانی فارسی ، دبیزیت :

دوو چشم مست تو ظالم ، چه ظالم ، چه ظالم ، ظالم کافر
چه کافر ، کافر رهزن ، رهزن ایمان

***

بو دحیران ترا عاشق ، چه عاشق ، عاشق بی دل
چه بی دل ، بی دل واله ، چه واله ، واله چه یران

****

مه ستوره کوردستانی :-

هوزانفانه کا کورده ، نافی ویی دروست « ماه شهره ف

خانه ، ل سالآ « 1220 ، ی مشه ختی یا هاتی به دونیایی ، ژنا
خه سروخان ، ی بوو ، کوژمیرچاکین کوردا بین نبا فو دهنکه ،
میری تفایی نی هه ریما کوردستانی بوو .

مه ستوره ، کچه کورده کا شاره زاو چه له نگ بوو ، زیره ک و
تی که هه شتی بوو ، هوزانین خه می و شاهمی پی و وه لات
په روه ری نی داناینه ، کوردا یه تی نیفشکی هوزانین وی بو .
دیوانا وی هاته چاپ کرن ، پستی گهورنیا وی بو سه ر زمانى
فارسی .

دیسا جهی داخی به کو چو هوزانین وی نه که هه شتینه
دهستی مه .

ژنا کوردو بزافا رامیاری :-

ناهلین دبیزیت : ژن بدهسته کی لاندکی دهه ژینیت و
بدهسته کی جیهانی دهه ژینیت .
نه قه خوش به لگه یه بو کوژنیژی دهوره کی مه زن و خوگر
نی دبزافو پیشفه چوون و خه باتیدا هه ی ، دژی بن دهستی و
زورداری و دیلی نی .

پشتی شەری ئیکی نی جیهانی ژن که فته دپیلین
رامیاری بییداو دهست دا پپته بی کرنی بهنده ک کارین پهبهاو
مه زن وه کی ناشتی و نازادی یا که لاو خه باتی دژی که فنه
په ریسى و چه وساندنی^۳ .

ژنا کوردژی ژفا دهرده سەری و ئیشا نه یا بی بار بوو ،
به لکی بوژا ویژی هر مژو عه ورا دهستی خو بسه ردا گرتبو ،
خه می رهین خوددی ویژییدا چکلاند بون .

ژنا کورد هه روه کی زانا سون « soan ، دبیزیت ؛ یا په یت و
شاره زابوو بو سیار چاکی نی و مشه ژى هه نه دپه یت بو
هه لگرتنا تفه نگی . دیسا دبیزیت ژنا کورد مل به ملی میری کورد
پشکداری نی دشه ریدا دکه ت دژی دهست دریزی و
زورداری نی^۴ .

ژنا کورد دسه رجانى و دهست هه لی یا خورا یا په هله وان و
چه له نگ بوو دشیا تفه نگی هه لگريت دژی دهست دریزی و
نه خوشیا به ره نگاری ناخاری ببیت^۵ .

ژنا کورد نافو دهنگی به کا به رفره هه بو خو په یدا کربو ،

تا هندهك زه لأم « كورپن وا » دا هینه نیاسیحه بنافی وا ، وهکی ، « باپیر شاشان دهیکا باپیری یه^{۱۸۸} » ، لقییه دیار دبیت کوناف و دهنگین باپیری به لاف بوون بناف و دهنگین دهیکا وی شانئ .
ژنا کورد نهك ناف و دهنگی یا خواهه بووبی بزا ف و کار ، نه خیر ، به لکو گه لهك ژئ یین بوینه سه روکین هوزا ، وهکی ، خانم « هارتمان » کو سه روکا هه کاری یا بو^{۱۸۹} .

هه ل بشکینه ر^{۱۹۰} مینورسکی Minovsky ده می بارو کاودانین ژنا کورد رافه دکهت ، فی چه ندئ جان رون دکهت و دیژیت ؛ ژنا کورد که سایه تی به کا خوگرو بی گومان یا هه ی ، که لهك جارا نافئ کوردی وی بی پالدایه نافئ وی و بی هاتی په نیاسین ، دیسا که لهك جارا ژنین کورد یین بوینه سه روکین هوزا و هه می دهسته لاتی ده بی وادا بو^{۱۹۱} .

ژ نووکه و یفه دی به حسئ چه ند ژنین کورد که یین کو دگوره پانا راستی بییدا ئالایی خو بلند کری .

قه ده م خیر فه یلی^{۱۹۲} :-

ژوان کچین کورد په روه رو کول نه ده ره یین ئاگرئ شورشا « پشتکو » هه لکری دژئ شامئ ئیرانئ ، کو کاری وی بی ژ هه ما لدهف پیروزتر ئاواره کرن و چه وساندنا کوردا بوو لکوردستانا ئیرانئ . که لهك بزا ف و خه بات کری به ژبو ئازاد کرنا ملله تی کورد ، چو ده ما سه ری خو بو دوژمنا نه چه ماندی به . لی دو ماهیکا چه ند شه رو شوپشیت که رم وه دیاره کو که لهك نه چار بوویه له وپا « رهزا شاه » گرت و کره دزنیدانیدا ل ته هرائئ . نه و زیندان بو بوونبگه می ژینی تا تیغه چویه به رئا زایی یا خودئ ، کوفان و هفی بیین وی مانه دلدیدا .

زیرینا ئامیدی :-

زیرین کچا شیرو خانئ میرئ ئامیدی بی به ، سه روکا دهوله تا ئازاد یا ئامیدی بی بوو . جانترین و زانترین کچ بویه چه رخی خود^{۱۹۳} . کچه کا کورد په روه ربوو ، پوژا خو فبشت چیاو په سارا دئیخست بدانانا ریکیتی سه رکه فتئی و هزر و بیرین وه لاتی ، دناف خه موژان و کولادا ژیا به .

زیرینی د به رسفا ناما خودا نه وا بو په شهنگی^{۱۹۴} فریکری کو دهنگی خود ابو دگه ل دهنگی وی ، دلسوزیا خو به رامبه ری ملله تی کورد دیار دکهت و دبیزیت ؛ من بریار یا لسه ر نه فسا خودای تا هیفی یین خو بجه نه ئینم شوی نه که م ، چونکی نه ز فی چه ندئ بیا دووی ددانم ، یا ئیکئ من دفئ هه می لات و چینین کوردا بکه م وه لاتک و ئیماره ته کا مه زن ژ کوردارا دانم ، چو چارا سه ری خو بو فارس و پوم و چو که سین دی شوپ نه که م ، خارنا وه لاتی کوردا نه ده م خه لکئ بیانی^{۱۹۵} .

پشتی کو هه رقه لی و قه یسه ری پومی و یه زدی گوردی و په شهنگی دهنگی خودایه هال دهنگی زیرینی یوان کارین بریغه دبیرن ، زیرین ئیخسته قالبه کی بهیزترو پتر شیا بزا فی بکهت و به رامبه ری دهست دریزی یا راوه ستیت و شیا ئالایی کوردا ده می ده فه رین کوریدیدا بجه قینیت . به لی پائف سه ربه خوبونه و گهرماتی به یا ژئ کورت بوو که لهك نه کیشا ، له شکرئ عه ربه بی خودانا دعیراقیدا ، زیرین ل قادسی بی دگه ل که فته دشه پیداب له شکرئ خوفه ل « 16 » ی صه فه ری « 637 » ی ز .

پشتی چه ند سالآ دناف خه م و ئازارادا ژیا ی ل سالآ « 645 » ی ز ل چیا بییت پشتا وانئ .. وی و یه شهنگی جانی خو بی پیروز دیاری ئاخا باب و باپیرین خو کر^{۱۹۶} .

زیرینی دهسته کنی بالآ هه بوو شاره زابوو زیره ک و تیگه هه شتی بوو ، بزا فا سه ربه خوبونا کوردا هیفی و هزره تا وی بو .
ریکا شه ره فی و سه ره رازی بی لبه ر سنگی ژن و میرین کوردا خویا کر .

پشتی کو پوژا وی ئاقابووی ، عه ربه با دهستی خو بسه ر کوردستانیدا گرت ، بقی رهنگی دهوله تا ئازاد یا زیرینا ئامیدی بدویماهی هات^{۱۹۷} .

چه پسه خانئ نه قلیب :-

کچا شیخ مه عروفئ چه فیدی نه حمه دی شیخی به ، ل باژی ری سلیمانی بی یا هاتی به دونیایی ل سالآ « 1891 » .

دوتامما شیخ مهحمویدی په هله وان و نه مره ، ژنا شیخ قادری
حه فیده یه .

ل « 15 » ی گولانا « 1953 » ی ب نه خوشیا په نچه
شیری چو بهر دلوغانیا خودی . ل گری « سه یوان » یا هاتی یه
فه شارتن²⁰⁰ .

ژنه کا کورد په روهر بوو ، نیکه ژوان بزافکرین ریکا
راستی یی گرتی و پشته ری یا وی نه بووی . د سالین سهادا
چهند نامه یین نه خاسمه فریکرن بو بارهگا وه لاتین نیکگرتی ل
« جنیف » ، تیدا به حسنی وا خه م و نیشا دکر نه وین بسهر
کوردادا دبارین²⁰¹ . نه و نامه نوکه یین بونیه نیشانین پر بهاو پایه
به رز بوو لدویف چوونا دیروکا نوی یا که لی مه²⁰² .

د پوژین کومارا مه هابادیدا « میناخان » ا هوسه را
(قازی محمد) ی نه مر جهی وی گرت و بزاف کر بو دانانا
نیکه مین ریکخراوا ژنا²⁰³ .

عیسمه ت قازی موحه ممه د :²⁰⁴

کچا په هله وان ی نه مر « قازی محمد » ی یه ، یا
تیکه هه شتی بو ، ده سته کنی بالا هه بو دغه هاندنا هوزانیدا ،
نه خاسمه لسهر لاین جفاکی و پامیاری ، ههر دوی ده میدا
کچه کا نازاو زیرهک و کورد په روهر بوو ، کوردایه تی کاکلکا
هوزانین وی بوو .

پشتی کو بابی وی یی نه مر « قازی محمد » هاتی یه
شه هیدکرن بدهستی کار به دهستین نیرانی ، هه ره شه برنه
سه رکچاوی (عیسمه تی) لی سه ری خو بلند راگرت و وه کی
چیا یه کی لبر سینگی راوه ستیا ، به ختی وی قه بیل نه کر ناخا
خو قد هسنت دوژمنپرا به رده ت . تا سال « 1953 » ی ژبه ر چهند
نه گه را خو بدهستین خو کوشت و نافی خودا بخودان کرن .

خه بات و بزافا عیسمه تی و قه ده م خیری و حه پسه خان ی و
هه می ژنین دی یین کورد دپینحه مه تا سه ربه خون و پرزگاری بییدا
.. یا بویه نه خشی سه ر به را لپیش چافین هه می کوردین دل
سوزو یین بووینه نه گه را بلند کرنا دهنگی ژنین کورد .

ژیدهر : -

1- کلودان : ضروف .

2- گولارا چیا ، سالانیکینی ، ژماره (2) ، 1971 ، هولیر ، ب²⁰⁵ .

3- نلفرمه نلودارمکانی کورد

4- هه ر نه و ژیدهر

5- هه ر نه و

6- بسیل نیکیتین ، الاکرد ، اصلهم ، تاریخهم ، موطنهم ، عقاندهم ، عاداتهم ،
قضایاهم ، طرائف عنهم ، 15-5-1967 . ب²⁰⁶ .

7- د . کمال مه زهر نه حمهد ، نلفرمه له میزوی کوردیدا ، کورته بسینکی
میزویی و کومه لایه تی ، ب²⁰⁷ .

8- د . شلکر خصبک ، الاکرد ، دراسته جغرافیه اثنو جغرافیه ، مطبعه شفیق ، بغداد
1972 .

9- رحله متنکر اتی بلاد مابین النهرین . ب²⁰⁸ ، نالیف : میجرسون .
ترجمه : فؤاد جمیل .

10- ژیدهر ی چووی . ب 190 .

11- هه ر نه و ژیدهر .

12- هه لبشکنیفر : باحث .

13- د . شلکر خصبک ، الاکرد ، دراسته جغرافیه اثنو جغرافیه ، مطبعه
شفیق ، بغداد . 1972 . ب 447 .

14- نلفرمه نلودارمکانی کورد .

15- میرزا محمد امین مهنگوری . ژیرینای نامیدی
، کچه کوردی قارممان ،

، 637 ، ی ز . 1971 ب 14 .

16- میری وان ی بوو لکوردستانا تورکیای .

17- میرزا محمد امین مهنگوری . ژیرینای

نامیدی ، کچه کوردی قارممان ،

(637) ی ز . 1971²⁰⁹

18- ژیدهر ی بوری ب 40 .

19- هه ر نه و ژیدهر .

20- نلفرمه نلودارمکانی کورد .

21- د . کمال مه زهر نه حمهد ، نلفرمه له میزوی کوردیدا ، کورته
بسینکی میزویی و کومه لایه تی .

22- ژیدهر ی چووی .

23- هه ر نه و ژیدهر .

24- نلفرمه نلودارمکانی کورد .